

УДК 35.088.8;323.2

Т. В. Бельська

ГЛОБАЛЬНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В СВІТОВОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті встановлено, що участь глобального громадянського суспільства в інформаційному просторі виражається в роботі різних формальних і неформальних організацій та груп; обґрунтовано, що одним із способів активності глобального громадянського суспільства в Інтернет є краудсорсінг; охарактеризовано деструктивний аспект соціальних мереж, який полягає у втягуванні мережевих спільнот в інформаційні та кібер-війни; визначено, що переміщення активності суспільства в Інтернет потребує створення правового поля для Інтернет-середовища.

Ключові слова: глобальне громадянське суспільство, громадянське суспільство, Інтернет-спільноти, Інтернет-партії, Інтернет-паблік, краудсорсінг, інформаційні війни.

Глобалізаційні процеси змінили світ наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.: спостерігається розширення інформаційно-комунікаційного простору до планетарних масштабів, активізується діяльність людини, технологізується її життя. А. Токвіль [17] уперше звернув увагу на ту роль, яку відіграє інформація як у формуванні громадянської самосвідомості, так і в розширенні простору громадянського суспільства. Процеси глобалізації й інформатизації спонукають до переміщення активності суспільства в Інтернет.

Фундаментальні положення для дослідження інформаційного суспільства були закладені в працях таких вчених як М. Кастельс, Г. Почепцов, О. Горошко.

На вивчення функціонування мережевих спільнот були спрямовані зусилля таких українських та зарубіжних вчених як Є. Пілат, Є. Ланюк, В. Овчинський та інших. Визнаючи значний внесок вищезазначених авторів в розвиток науки, слід зазначити, що вони не визначали позитивні і негативні аспекти функціонування глобального громадянського суспільства в соціальних мережах.

Мета статті – охарактеризувати позитивні і негативні аспекти функціонування глобального громадянського суспільства в соціальних мережах.

Важливим кроком на шляху становлення інформаційного суспільства стала прийнята 2000 р. за ініціативою Великої Британії, Німеччини, Італії, Канади, Російської Федерації, США, Франції та Японії Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства [9]. У змісті Хартії чітко визначено, що одним з найважливіших чинників, які впливають на формування суспільства XXI ст. є інформаційно-комунікаційні технології, які визначають зміст соціальної трансформації, що полягає у нових можливостях людини і суспільства використовувати знання та ідеї. Вирішення проблем, що виникають в глобальному світі, потребуватиме розробки ефективних національних та міжнародних стратегій [9]. У 2000 р. Україна також підписала Меморандум про взаєморозуміння між Генеральним Директоратом з питань Інформаційного суспільства Європейської Комісії і Державним комітетом зв'язку та інформатизації України щодо розвитку інформаційного суспільства [7], з метою налагодження взаєморозуміння та розширення співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Меморандум взаєморозуміння дозволяє покращити співробітництво у галузі стратегії, законотворчості та створення умов для ринкової економіки у сфері послуг Інформаційного суспільства [11]. Отже, наша держава, відчувуючи тенденції зародження світового глобального інформаційного суспільства, визнала на рівні офіційних документів початок переходу до інформатизації суспільних процесів.

Світове співтовариство стало набагато відкритішим, ліберальнішим, демократичнішим, а сама свобода інформації відкрила можливості до значно більш ефективного контролю за владою з боку суспільства [11]. Інформаційний фактор є фактором міжнародних впливів.

Людина щоденно отримує більше інформації, ніж здатна обробити, водночас вона дістала можливість вибору новин чи інформаційних ресурсів, а соціальні мережі, як новий різновид комунікацій, стають чинником розвитку глобального громадянського суспільства. Мережевому принципу функціонування глобального громадянського суспільства сприяє сама структура Інтернет-середовища, у якому відсутній формальний єдиний керівний центр і ієрархічна система управління. Соціальні мережі – «своєрідний віртуальний соціальний простір, у якому люди взаємодіють як автономні індивіди, у результаті чого формується складна, багаторівнева мережа громадянських

зв'язків і взаємозалежностей, здатна сприяти якнайповнішому забезпеченню функціонування їх власного соціального життя, функціонуванню системи соціальних структур, до яких належать громадяни та суспільства в цілому» [10]. Комунікація в Інтернет є «не просто процесом обміну інформацією, а процесом створення спільноти, у якій ця інформація спільно осмислюється і співвідноситься зі смислами всіх учасників комунікативних взаємодій, створюючи, таким чином, певний ступінь взаєморозуміння і колективного конструювання та засвоєння смислів. Отже, комунікація набуває функцій як соціальної процес творення» [1, с. 18]. Функціонування соціальні мережі не потребує прямої підтримки і, відповідно, повного контролю з боку владних чи політичних структур, тобто відбувається автономно, що створює умови для вироблення позицій, незалежних від позиції влади, і стає передумовою для громадського контролю над державою та тиску на політичну сферу.

Слід наголосити, що особливістю інформаційного суспільства є відсутність територіальних кордонів. Для його існування потрібні лише два головних компоненти – суспільство та інформація. Особливістю ж громадянського суспільства є відносно чітка прив'язка до території держави при мінімальному втручанні її органів у функціонування інститутів громадянського суспільства. Для його існування, передусім, необхідна наявність самоорганіційних спільнот (інститутів) та обмежений вплив держави [11]. На кінець ХХ ст. припадає створення глобальної мережі Інтернет. Поява Інтернет дала змогу стерти інформаційні бар'єри та кордони у спілкуванні, обміні та доступі до інформації.

У США в інформаційній сфері задіяно 60% працездатного населення, а у сільському господарстві – лише 2,8% [5, с. 13-14]. Сьогодні Україна посідає 34 місце серед 201 країни світу за кількістю Інтернет-користувачів – 44,1% від кількості населення в країні (див. *табл. 1*) [21].

Найактивнішими виявилися українці віком від 18 до 29 років (93% осіб цього віку користуються Інтернет), трохи менше люди віком 30-39 роки (89%). Українці віком від 40 до 49 років теж досить активні – 78%. Найменш активна вікова група 70 і старше – 7% [19].

У рік Арабської весни бренди Google, Facebook, Twitter і YouTube стають предметом культу, а Джек Дорсі і Марк Цукерберг – такими ж ідолами молоді, як Beatles в кінці 1960-х. Кумирами стають «ІТ-генії», не завершили вищу освіту. За допомогою ЗМІ у масовій свідомості закріплюється зразок недоучки-стартапера, що став мільярдером.

Таблиця 1.

Інтернет-споживачі по країнах

№ з/п	Країна	Кількість Інтернет-користувачів, 2016	Кількість населення, 2016	% населення з доступом до Інтернет		
				2014	2015	2016
1	Китай	721,434,547	1,382,323,332	49,3	51,3	52,2
2	США	286,942,362	324,118,787	87,4	88,2	88,5
6	Росія	102,258,256	143,439,832	70,5	71,1	71,3
7	Нігерія	86,219,965	186,987,563	42,7	45,1	46,1
8	Німеччина	71,016,605	80,682,351	86,2	87,5	88
34	Україна	19,678,089	44,624,373	43,4	43,7	44,1
154	Ісландія	331778	331778	98,2	99,8	100
164	Сомалі	192,775	11,079,013	1,6	1,7	1,7
201	Маршалові острови	10,709	53,069	16,8	19,1	20,2

Джерело: за матеріалами Internet Live Stats.

Завдяки використанню Інтернет-технологій віртуальний світ тісно переплітається з реальним світом. Нова комунікаційна система, як зазначає М. Кастельс, значно послаблює символічну владу традиційних відправників повідомлень. «Вони не те щоб зникають, але слабшають, якщо не кодують себе знову в новій системі, де їх влада множить електронною матеріалізацією духовно переданих звичок: електронні проповіді та інтерактивні фундаменталістські мережі. Мережева комунікація є більш ефективна, ніж вплив віддаленого харизматичного авторитету при особистих контактах» [2, с. 351]. У сучасному світі ставлення громадян до навколишньої суспільно-політичної реальності багато в чому визначається тими, хто контролює світ комунікацій. Можна стверджувати, що той, хто володіє інформацією, має можливість впливати на формування суспільної свідомості, а той, хто має можливість поширювати інформацію у власній інтерпретації, володіє практично необмеженими можливостями формувати думку громадян із будь-яких питань політичного управління суспільством.

Інформаційно-комунікаційні мережеві об'єднання стали частиною глобального громадянського суспільства. Основною одиницею соціальної структури Інтернет є спільнота.

Інтернет-спільнота функціонує в мережі Інтернет із метою реалізації політичних та інших інтересів його членів. Такі види спільнот як вікі-проекти, чати, форуми та соціальні мережі поступово посилюють свій вплив на суспільне життя, можуть змінювати політичну структуру суспільства. Інтернет-

спільнота динамічна за рахунок постійних, періодичних і випадкових відвідувачів, які територіально можуть знаходитись будь-де. Характеристикою будь-якої Інтернет-спільноти є її свобода й анонімність учасників. Учасниками Інтернет-спільнот є люди освічені та соціально активні, які чинять пасивний спротив державі, критикуючи її неоднозначну політику. Критерії типологізації Інтернет-спільноти: 1) за ступенем інтерактивності (наприклад, у чатах спілкування відбувається в режимі реального часу, тоді як в e-mail проміжок між повідомленнями може бути довготривалим); 2) за кількістю учасників комунікативного процесу (однонаправлена комунікація (відгуки, реклама, оголошення), діалогова комунікація (ICQ, електронна пошта), полілогова комунікація (форуми, чати, конференції) [16, с. 118].

Мануель Кастельс у праці «Галактика Інтернет» наводить визначення спільноти як «мережі міжособистісних зв'язків, що забезпечує соціальну взаємодію, підтримку, інформацію, почуття приналежності до групи і соціальну ідентичність» [3, с. 182]. Особистість самостійно вибирає спільноти, до яких належатиме, і будує мережі власних зв'язків, тому М. Кастельс називає модель, що складається в Інтернеті, мережевим індивідуалізмом. Мережевий індивідуалізм визначає як взаємодію людей одного з одним, так і їх участь у громадських рухах. Соціальні мережі дають можливість розвивати демократичні цінності, тому виступає фактором впливу на суспільне життя та формування національної державної політики. Вони дають змогу ефективно взаємодіяти окремим громадянам, яких об'єднують спільні ідеї, цінності та проблеми, а також шляхи їх розв'язання, утворюються спільноти за інтересами. Таким чином постало глобальне громадянське суспільство, що в своїй більшості складається з осіб-користувачів мережі Інтернет, до якої входить кожен п'ятий житель планети.

Участь глобального громадянського суспільства в інформаційному просторі виражається в роботі самих різних формальних і неформальних організацій, груп, що активно працюють у різних напрямках – боротьба з тероризмом, діяльність влади, екологічні, економічні проблеми, культурне й громадське життя та багато інших і беруть участь у полеміці з різних питань; дуже часто предметом суспільного інтересу груп в соціальних мережах стають проблеми реалізації гарантій соціального захисту громадян, протидії корупції, захисту історичної спадщини, сфери охорони здоров'я, моніторингу стану довкілля тощо. Інтернет і мережеві технології стали ключовим механізмом для формування і маніпуляції свідомістю громадян.

Одним з видів Інтернет-спільноти є Інтернет-паблік (від англ. *Public* – публічний, громадський, загальнодоступний). Інтернет-паблік – це онлайн-спільнота, що створюється переважно у соціальних мережах із метою просування ідеї, бренду, зовнішніх ресурсів. Синонімами Інтернет-паблік у формулюваннях є відкрита спільнота та публічна сторінка. Більшість Інтернет-паблік є мікроблогами, що містять лаконічні записи (або цитати), візуалізацію, репости з інших онлайн-ресурсів. Аудиторією Інтернет-паблік є його учасники. Головна мета Інтернет-паблік є залучення додаткової аудиторії для просування (рекламування) певного продукту: бренду, громадсько-політичної спільноти, конкретного політичного діяча, засобу масової інформації [16, с. 117-118].

Інтернет-простір насичений політичним життям. Одним з видів політичних Інтернет-спільнот є Інтернет-партії, які зареєстровані в Україні, Росії, Іспанії. Членами Інтернет-партій є переважно фахівці у сфері інформаційних технологій, хакери. Створення Інтернет-партії є одним із різновидів політичного тролінгу. Як політичні сили, Інтернет-партії декларують прагнення створити привабливі інвестиційні умови в країні та вийти на вищий рівень розвитку економіки та сучасних інформаційних технологій [16, с. 118].

Громадянське суспільство у соціальних мережах організовує суспільну полеміку, наприклад, надаючи інформаційну протидію негативним публікаціям у ЗМІ, у спеціальних журналах, обговорюючи суспільно-політичні події в Україні та світі. Соціальні мережі допомагають громадянському суспільству в Україні структуруватися не лише за допомогою політичних партій та інших громадських організацій, а й на основі неформальних об'єднань у всесвітній мережі. Це дає змогу громадянам по-справжньому ефективно брати участь у суспільно-політичному житті нашої держави. Згідно з А. Токвілем, громадянське суспільство, на відміну від держави, – це сфера, для якої характерні не примус, а добровільний вибір, авторитет моралі, а не влади.

Сьогодні необхідно врахування вплив соціальних мереж інститутами глобального громадянського суспільства як інформаційних і організаційних ресурсів, що сприяють органічному поєднанню традиційних форм соціалізації (громадської участі) з новими, онлайн-формами технологіями. Інтернет став дуже важливим майданчиком для самоорганізації населення. Яскравими прикладами є київська Інтернет-спільнота «Збережи Старий Київ» (є також «Збережи старий Львів») і проект із розробки бренду міст «ВікіСітіноміка». «Для втілення

у життя багатьох соціально-орієнтованих не обов'язково бути зареєстрованою організацією. ВГО «Карпати кличуть» виникла з однойменної групи в соцмережі «Однокласники.ру». Тепер ВГО «Карпати кличуть» зареєстрована, згідно з українським законодавством, громадська організація, повноправна юридична особа, з розширеною структурою обласних відділень, легалізованих для діяльності на території своїх областей [8].

Роль та значення таких об'єднань не можна абсолютизувати та ідеалізувати, а тим більше вважати інструментом активних дій, хоча не можна й заперечувати того, що соціальні мережі допомагають громадянам відчувати себе повноцінними суб'єктами державотворення. Активна самоорганізація громадян у соціальних мережах поступово стає своєрідним каталізатором процесів суспільних перетворень в Україні. Прямим наслідком вищезначених процесів є поява нового виду громадського діяча – лідера соціальної спільноти, яким може стати кожен користувач Інтернет, який має власні суспільно корисні ідеї, володіє достовірною інформацією та вміє логічно викладати свої думки і готовий брати активну участь в їх обговоренні та реалізації задумів. Позитивними моментами діяльності нових спільнот є те, що:

- вони дають змогу громадянам ефективно реалізувати своє право на участь в управлінні державними справами (ст. 38 Конституції України);
- здатні формувати громадянську позицію з тих чи інших суспільно значущих питань;
- можуть оперативного реагувати на зміну політико-правових умов;
- самі собою не потребують фінансової підтримки;
- існують без утворення власної адміністративної вертикалі [10].

Технічний потенціал Інтернету дає змогу створити дієві засоби контролю за владою, забезпечуючи при цьому прозорість її діяльності. Держава повинна враховувати появу нових елементів суспільної самоорганізації.

Ще одним способом активності глобального громадянського суспільства в Інтернет є краудсорсінг. Вважається, що застосування моделі краудсорсінгу передбачає вирішення задачі за участю дуже численної групи людей за допомогою інформаційних технологій, за рахунок чого вартість і час досягнення результату радикально знижуються.

Прикладом краудсорсінгу є проект нової ісландської конституції. Слід вказати, що в Ісландії 100% населення має доступ

до Інтернет, в той час як в Україні – 44,1% (див. *табл. 1*). Ще у квітні 2011 р. робоча група в Ісландії розпочала роботу над написанням проекту конституції, що повинно було зайняти всього чотири місяці. Учасники робочої групи збиралися щодня і працювали повний робочий день, отримуючи за це платню, еквівалентну зарплаті парламентаріїв. Щотижня на спеціальному сайті публікувалися результати виконаної ними роботи – тобто проект конституції на різних стадіях розробки. Громадськість це оцінювала, коментувала і вносила пропозиції і поправки. Відповідна реакція дійсно була (вона надходила в основному через сайт, соціальні мережі та інші засоби Інтернет-зв'язку): робоча група отримувала відгуки та пропозиції, які розглядалися і враховувалися при створенні нових версій проекту. 29 липня 2011 року проект конституції був представлений на розгляд парламенту, а в жовтні 2012 р. був проведений референдум з ухвалення нової конституції, на якому 66% громадян підтримали роботу своїх співгромадян [4].

Інтернет та соціальні мережі створюють автономний простір комунікації, незалежний як від уряду, так і від тих «гільдій правди», якими у демократичних суспільствах є традиційні ЗМІ. Можна провести паралель з історичними подіями в Європі у XVI ст., коли винайдений Йоганном Гуттенбергом друкарський верстат став фактором поширення релігійного інакودумства. Ця подія призвела до втрати з боку держави та церкви монополії на інформацію. Наслідком появи друкарського верстату стала Реформація, що охопила Центральну та Північну Європу, а віддаленим наслідком – поява політичної системи нового типу – представницької демократії, заснованій на широкій народній участі в прийнятті рішень через вибори та референдуми. В свій час католицька церква прокляла винахід Гуттенберга. Сьогодні нові комунікативні технології та держава лише починають взаємодіяти, однак уряди окремих країн блокують соціальні мережі під час народних акцій протесту, що нагадує той самий страх перед невідомим, який колись відчули середньовічні церковні ієрархи [5].

В. Ковальов та Ю. Матвієнко зробили спробу окреслити деструктивний аспект соціальних мереж, розуміючи «під руйнівною діяльністю соціальних мереж ми будемо розуміти специфічну людську форму активного ставлення до світу, основний зміст яких є знищення або порушення функціонування існуючих об'єктів і систем, що забезпечують нормальне функціонування особистості, суспільства і держави» [13]. Головною особливістю для визнання законом діяльності соціальних мереж як руйнівної, з точки зору норм свободи слова, друку,

віросповідань можливо тільки після виконання в реальному світі певних дій учасниками, скоєння під впливом віртуального мережевого ефекту [13].

Сьогодні в світі організуються спеціальні інформаційні операції та війни, спрямовані проти суверенітету держав, за допомогою міжнародних неурядових організацій, які є інститутами глобального громадянського суспільства. Спотворюючи сутність і зміст гегелівської концепції громадянського суспільства, воно включається в процес інформаційних воєн. Інформаційні війни переслідують мету активізувати суспільну свідомість громадянської держави-противника і, таким чином, вплинути на державну політику. Психологічний вплив на супротивника, що базується на комунікативних процесах з використанням сучасних інформаційних технологій, передбачає зміну громадської думки в заданому напрямку. Інформаційні війни періодично ведуться в різних країнах світу напередодні реальних (фізичних) воєн і в процесі їх ведення.

Е. Ларіна та В. Овчинський в доповіді «Електронні війни XXI століття» [6] розділили інформаційні і кібер-війни: «Інформаційні війни є контент війни, спрямований на зміну масової та індивідуальної свідомості, боротьба за умови, цінності, установки, моделі поведінки. Інформаційні війни існували задовго до появи Інтернет. Інтернет перевів ці війни на якісно інший рівень інтенсивності, масштабу та ефективності, а для кібер-війни, спрямовані на руйнівні наслідки інформаційних потоків у вигляді програмних кодів на матеріальних об'єктах та їх систем» [6].

Інформаційні війни тісно пов'язані з глобальним громадянським суспільством. Як правило, методами інформаційної війни є розповсюдження дезінформації, або подання інформації у вигідному для себе ключі. У результаті може змінюватися оцінка населенням супротивника, починають формуватися поразкові настрої, і в перспективі – перехід на бік провідного інформаційного впливу [16, с. 119]. Сьогодні українське суспільство виявилось розколотим за світоглядною ознакою. В Інтернет йде гостра дискусія щодо самоідентифікації жителів України. За кожним інформаційним повідомленням стоять ті чи інші фінансово-політичні групи впливу між якими не існує ні ідеологічного, ні політичного, ні світоглядного консенсусу. Актив телеканалів складають лояльні до вигідної їм точці зору блогери, активісти громадських організацій, члени партій і нечисленні експерти-аналітики. До зазначених організацій та установ відносяться також різного роду місіонерські релігійні структури, які нав'язують ідеї, нерідко навіть протиправним шляхом з використанням методик і технологій нейропсихіч-

ного програмування, гіпнозу, які пригнічують волю людини. Поставлено на потік поширення листівок і газет. Таким чином громадськість втягується в інформаційну війну.

К. Черемних і М. Восканян в доповіді «Anonymous війна» [20] пояснюють недавнє збільшення масових протестів за допомогою механізмів інформаційної війни. Акції, позиціонується як «ненасильницькі», хоча в деяких країнах вони переходять в «гібридні війни». Гібридна війна (англ. *hybrid warfare*) – різновид війни із поєднанням принципово різних типів і способів її ведення, які скоординовано застосовуються задля досягнення спільних цілей. Гібридна війна використовує класичні прийоми ведення війни (із військовослужбовцями в уніформах, військовою технікою та ін.), нерегулярні збройні формування (повстанців, терористів, партизан та ін.) та такі типи війни як інформаційна і кібер-війна. Гібридна війна комбінує партизанську та громадянську війни, а також заколот і тероризм. Визначення «гібридна війна» відсутнє в міжнародно-правових документах [16, с. 52-53]. У зоні бойових дій і в тилу нарощують активність агітатори і організатори акцій, що працюють за сприяння деяких партій і громадських організацій.

На зміну «кольоровим революціям» прийшли «революції 2.0», відмінна риса яких – ключова роль Інтернету і соціальних мереж. Арабська весна, Осциру Wall Street, Болотна площа або лондонські погроми – усюди ми бачимо на вулицях молоді і середній клас, що вимагають змін. Через включення у соціальні мережі відбувається зростання самосвідомості молодих і активних, бажання брати участь у виборі шляху розвитку своїх країн і «демократичний протест» проти тиранії і корумпованих еліт [20].

«Революція 2.0» не може існувати без мережевих ресурсів: це його повітря, його простір, його інструмент. Спроби лобового вирішення цієї проблеми – нейтралізації загроз шляхом технічного відключення мережевих ресурсів у державі – вдалися в Китаї, Ірані, а почасти і в Білорусі. Але під час арабської весни ця тактика виявилася марною. Причиною цього є те, що доступ громадян до мережевих ресурсів був оголошений одним з основних прав людини.

В країнах, що володіють значним наукомістким сектором економіки, високотехнологічною виробничою сферою та характеризуються високим рівнем впровадження Інтернету в повсякденне життя, соціум, набагато більш уразливий для застосування інформаційних і кібер-воєн. Одна з провідних американських організацій з вивчення громадської думки Pew Internet & American Life Project провела опитування, хто

найбільшою мірою загрожує конфіденційності особистої і корпоративної інформації. Підсумки виявилися такі: 4% – силові структури, 5% – уряду, 11% – інші бізнес-структури, 28% – рекламодавці та Інтернет-гіганти і 33% – хакери [6]. Так, в лютому 2012 року, сайт ЦРУ США виявився заблокованим для доступу. Відповідальність за атаку взяли на себе хакери з групи Anonymous. На їх рахунок також атаки на Інтернет-сайти сенату США, НАТО, сайти президента та уряду Бразилії, найбільших компаній – Sony, Visa, Master Card, а також інші Інтернет-ресурси [14]. Тобто група хакерів Anonymous – це мережева спільнота, яка має певні світоглядні позиції.

Протистояти інформаційним і кібер-війнам держави прагнуть різними способами. Так, газета New York Times розповіла про проект автоматичного сканування Інтернету в 21 латиноамериканській країні під назвою «Інформаційне око в небі». Інший проект спрямований на автоматичне виявлення в Інтернеті терористичних мереж в Афганістані. Пентагон також прив'язали в ЗМІ до гучного дослідження Facebook з аналізу «зараження» емоційними повідомленнями. Пентагон відразу ж виклав 60 мільйонів доларів на вивчення людського простору війни [12]. До протистояння інформаційним і кібер-війнам долучається й глобальне громадянське суспільство, яке виконує роль «публічної дипломатії».

Сьогодні слід прагнути до досягнення соціальної злагоди, пошуку ефективних стратегій, які належить розробити на рівні найпростіших і всім зрозумілих речей, якими є неприйняття насильницького вирішення суспільних суперечностей, і виразне бажання державності в тому аспекті, в якому вона забезпечує вільне функціонування особистості. Тому, важливими і своєчасними були б: аналіз соціальних та психологічних наслідків впливів на суспільство інформації про події на сході України; проведення комплексних наукових досліджень з проблем протидії інформаційним війнам і інформаційним атакам; вироблення заходів збереження психологічної стійкості громадян; розробка заходів щодо зниження рівня агресивності та насильства в суспільстві, що включають «блокування» матеріалів, які пропагують культ жорстокості. Водночас, необхідно пропагувати ідей єдності нації, єдності людей як мислячих по-різному, але є такими, що належать до українського суспільства, пропагування патріотизму та гуманізму в суспільстві, допомагати виробленню спільної лінії протидії інформаційним війнам, тобто прагнути усвідомленої участі широких верств населення у вирішенні нагальних проблем інформаційного і ідеологічного характеру.

Кращим методом досягнення цілей є новий підхід до комунікації, підхід, сильно спрощений появою технологій соціальних мереж – «публічна дипломатія 2.0». Одним з найбільш гучних ентузіастів нових тенденцій став викладач інтерактивних комунікацій з університету Нью-Йорка на ім'я Клей Ширки. Його книга «Сюди йдуть всі: що змінюється, коли люди збираються разом» (Here Comes Everybody: How Change Happens when People Come Together) була опублікована порівняно недавно. К. Ширки стверджував, що Інтернет відкрив можливість абсолютно нових форм соціальної координації. «Говорити он-лайн – значить публікувати, а публікувати он-лайн – значить об'єднуватися з іншими. З настанням глобально доступної системи публікації свобода слова стає свободою преси, а свобода преси – свободою зібрань» [20]. Інтернет-простір потребує створення правового поля для Інтернет-середовища. Наявність правового статусу юридичної особи для Інтернет-спільнот надає б можливість повніше впливати на політико-правові процеси у державі. Крім відсутності правового поля, Інтернет-спільноти мають ще один недолік – відносну нестабільність утворення, оскільки навіть спільнота з найкращими ідеями ризикує дуже швидко зникнути після втрати цікавості ключових учасників. Тому, Інтернет-спільноти в житті сучасного суспільства часом відіграють, з одного боку, дуже важливу, а з іншого боку, і небезпечну роль, коли підмінюють свою первісну функцію інформування населення на виконання завдань щодо формування певних поглядів, уявлень і думок.

Процеси глобалізації, інформатизації й переміщення активності суспільства в Інтернет потребує чіткого осмислення державами необхідних змін та активних дій для створення правового поля, в якому зацікавлені суспільство, особа й держава. Наявність правового статусу юридичної особи для Інтернет-спільноти дала б можливість повніше впливати на політико-правові процеси у державі. Крім відсутності правового поля, Інтернет-спільноти мають ще один недолік – відносну нестабільність утворення, оскільки навіть спільнота з найкращими ідеями ризикує зникнути дуже швидко після втрати інтересу ключових учасників. Отже, з появою нових технологій постають нові виклики перед суспільством, особою та державою.

З вищевикладеного слідує, що соціальні мережі, як новий різновид комунікацій, стають чинником розвитку глобального громадянського суспільства. Мережеві спільноти створюють позиції, незалежні від позиції влади, і стають передумовою для громадського контролю над державою та тиску на політичну

сферу, роблять значний внесок у міжнародну політику та здійснюють вплив на національну політику держав. Мережевому принципу функціонування глобального громадянського суспільства сприяє сама структура Інтернет-середовища, у якому відсутній формальний єдиний керівний центр і ієрархічна система управління. Соціальні мережі сприяють структуризації громадянського суспільства. Інститути глобального громадянського суспільства перебувають у тісному комунікативному зв'язку з іншими соціальними інститутами, зокрема із засобами масової комунікації, громадськими об'єднаннями. Участь глобального громадянського суспільства в інформаційному просторі виражається в роботі різних формальних і неформальних організацій, груп, що активно працюють у різних напрямках; способом активності глобального громадянського суспільства в Інтернет є краудсорсінг. Деструктивний аспект соціальних мереж полягає у втягуванні мережевих спільнот в інформаційні та кібер-війни. Переміщення активності суспільства в Інтернет потребує створення правового поля для Інтернет-середовища.

Список використаних джерел:

1. Горошко О. Гендерні аспекти Інтернет-комунікацій : автореф. дис. ... д-ра соціол. наук : спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / О. І. Горошко ; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Х., 2009. – 36 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
3. Кастельс М. Галактика Интернет: размышления об Интернете, бизнесе, обществе / М. Кастельс. – Екатеринбург : У-Фактория, 2004. – 328 с.
4. Конституцію Ісландії написали прості громадяни через Інтернет [Електронний ресурс] // Sumy News. – 2013. – 24.01. – Режим доступу: <http://sumynews.com/nova-polityka-z-oleksandrom-khoruzhenko/item/4819-konstytucziyu-islandiyi-napysaly-prosti-gromadyany-cherez-internet.html>
5. Нестеряк Ю. Державна інформаційна політика України: теоретико-методологічні засади : монографія / Ю. В. Нестеряк. – К. : НАДУ, 2014. – 292 с.
6. Ларина Е. Цифровые войны XXI века [Электронный ресурс] / Е. Ларина, В. Овчинский. – Режим доступа: dynacon.ru/content/articles/2321/#a1
7. Меморандум про взаєморозуміння між Генеральним Директором з питань Інформаційного суспільства Європейської Комісії та Державним комітетом зв'язку та інформатизації України щодо розвитку Інформаційного суспільства [Елект-

- ронний ресурс] // Офіційний Вісник України 2003, 47 від 05.12.2003, ст. 2492 (пункт 2). – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=994_447
8. Небельмес А. Соцмережа: революції тепер відбуваються тут [Електронний ресурс] / А. Небельмес // ZAXID.NET. – 2011. – 20.04. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?sotsmerezha_revoluytsiyi_teper_vidbuvaYuutsya_tut&objectId=1127515
 9. Окинавская хартия глобального информационного общества (Окинава, 22 июля 2000 года) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_163
 10. Пілат Є. Феномен соціальних мереж як фактор розвитку громадянського (інформаційного) суспільства й активізації модернізаційних процесів у сфері державного управління [Електронний ресурс] / Є. Пілат // Вісн. Львів. ун-ту. – 2012. – Вип. 56. – С. 180-186. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/18490/%AA>
 11. Пілат Є. Взаємозв'язок громадянського суспільства, інформаційного суспільства та держави в контексті процесу глобальної інформатизації [Електронний ресурс] / Є. Пілат // Електронна бібліотека юридичної літератури. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/18256/%AA#chapter>
 12. Почепцов Г. Будущее под прицелом настоящего [Электронный ресурс] / Г. Почепцов // Academia.edu. – Режим доступа: https://www.academia.edu/12034053/БУДУЩЕЕ_ПОД_ПРИЦЕЛОМ_НАСТОЯЩЕГО_ПЕРЕСЕЧЕНИЕ_ГУМАНИТАРНОГО_И_ВОЕННОГО?auto=download&campaign=upload_email
 13. Почепцов Г. Информационная война-2013 в представлениях российских экспертов [Электронный ресурс] / Г. Почепцов // Медіапросвіта. – 2014. – 12.01. – Режим доступа: http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/informatsionnaya_voyna2013_v_predstavleniyakh_rossiyskikh_ekspertov/
 14. Сайт ЦРУ заработал в обычном режиме после атаки хакеров Anonymous [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://newsukraine.com.ua/news/317452-sajt-cru-zarabotal-v-obychnom-rezhime-posle-ataki-hakerov-anonymous/>
 15. Самі популярні соцмережі в Україні [Електронний ресурс] // U-News. – 2011. – 23.11. – Режим доступу: <http://u-news.org.ua/307-sam-populyarnsocmerezkh-v-ukrayin.html>
 16. Сучасна політична лексика : навч. енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.] ; за наук. ред. Н. М. Хоми – Львів : Новий Світ-2000, 2015. – 395 с.
 17. Токвиль А. Демократия в Америке / [пер. с франц.] ; предисл. Г. Дж. Ласки. – М. : Прогресс, 1992. – 554 с.

18. Харкин Дж. Кибер-коны: Твиттер для Госдепа [Электронный ресурс] / Дж. Харкин // Свободный мир. – Режим доступа: <http://www.liberty.ru/Themes/Kiber-kony-Twitter-dlya-Gosdepa>
19. Харченко Н. Динамика пользования Интернет в Украине: февраль-март 2016 [Электронный ресурс] / Наталья Харченко // Киевский международный институт социологии. – Режим доступа: <http://kiis.com.ua/?lang=rus&cat=reports&id=621&page=1>
20. Черемных К. Анонимная война. «Новый 1968 год» : мировоззренческое содержание и механизмы революций 2.0 (доклад Изборскому клубу) [Электронный ресурс] / К. Черемных, М. Восканян. – Режим доступа: www.dynacon.ru/content/articles/1468/#1
21. Internet Users by Country (2016) [E-resource] // Source: Internet Live Stats. Elaboration of data by International Telecommunication Union (ITU), United Nations Population Division, Internet & Mobile Association of India (IAMAI), World Bank. – Regime to access: <http://www.internetlivestats.com/internet-users-by-country/>. – 08.05.2016

The author of the article establishes that the participation of civil society in the global information space expressed in the various formal and informal organizations and groups; it proves that one way of global civil society activity in the Internet is crowd sourcing; the author describes the destructive aspect of social networking, which is the network community involvement in information and cyber-warfare; it determines that the movement activity of the Internet Society needs to create the legal framework for the Internet environment.

Key words: global civil society, civil society, Internet community, Internet party, Internet public, crowd sourcing, information warfare.

Отримано: 20.06.2016